

Feodor Mihailovici Dostoievski

CROCODILUL

O întâmplare neobișnuită Sau PĂȚANIA DIN PASAJ»

Poveste adevărată despre un dpmn de o anumită vârstă și anumită înfățișare, care a fost de viu și pe de-a-ntregul înghițit de un crocodil din Pasaj, precum și despre cele ce au urmat după aceeașă ÎJitâmplars.

Ohi, Lambert I Ou est Lambeil f Aa-tu vu Lambert? *

Era în anul de grație una mie opt sute șazeci și cinci, la 13 ianuar curent, orele douăsprezece jumătate fix la amiază, când Elena Ivanovna, consoarta lui Ivan Matveici – eruditul meu prieten, coleg de birou și întrucâtva rudă mai îndepărtată – își exprimă dorința arzătoare de a vedea crocodilul expus, contra taxă, la panorama din Pasaj. S-a potrivit ca tocmai atunci Ivan Matveici să fie în concediu, având, de altfel, în buzunar biletul de călătorie în străinătate (unde se ducea nu atât din motive de sănătate, cât mai cu seamă din dorința de a cunoaște lucruri noi) și ca atare era cu desăvârșire disponibil în acea dimineață. În consecință, nu se împotrivi câtuși de puțin acestei dorințe irezistibile a consoartei sale, ba chiar se entuziasma și el, îmboldit de curiozitate.

— Strașnică idee! Exclamă, plin de încântare, Ivan Matveici. Nu strică de loc să vedem cum arată un crocodil. Unde mai pui că în felul acesta vom avea prilejul chiar aici în țară, înainte de a pleca în Europa, să facem cunoștință mai îndeaproape cu unul din băștinașii ei.

Acestea fiind zise, își luă soția la braț și fără multă zăbavă o porniră spre Pasaj. În ceea ce mă privește, potrivit unei vechi deprinderi, i-am însoțit pe cei doi consorti, în calitatea mea de prieten al casei. Niciodată până atunci nu-l văzusem pe Ivan Matveici într-o dispoziție sufletească atât de senină ca în acea memorabilă dimineață. Cu adevărat: nu e dat omului să știe dinainte ce-l așteaptă!

De cum intrarăm; în Pasaj, Ivan Matveici începu să se minuneze de frumusețile Clădirii, iar când ajunse în fața menajeriei unde era expus monstrul de curând adus în capitală, prietenul meu se oferi să plătească și

pentru mine crocodilarului cele 25 de copeici – taxa de intrare – lucru care nu i se mai întâmplase vreodată.

Abia intrați într-o încăpere strimță, băgarăm de seamă că, în afară de crocodil, mai erau acolo și niște papagali de specie străină – cacadu – precum și vreo câteva maimuțe într-o cușcă vârată în fundul unei nișe. Chiar la intrare, de-a lungul peretelui din stânga, era așezat un gogeamite lădoi de tablă, un fel de cadă acoperită cu o împletitură de sârmă groasă, având pe fund, cam de o palmă, un strat de apă. Și uite, acolo, în acea băltoacă zăcea întins crocodilul, mare cât toate zilele și țeapăn ca un buștean, de parcă-și pierduse toate funcțiile biologice în contact cu clima noastră umedă și atât de puțin prielnică străinilor.

În primul moment, ce-i drept, dihania nu ne-a stârnit cine știe ce interes.

— Va să zică așa arată un crocodil! Rosti cu glas târăgănat Elena Ivanovna, vădit dezamăgită. Drept să spun, eu mi-l închipuiam... Altfel!

• E mai mult decât probabil că. Și-l închipuise încrustat cu diamante! Proprietarul crocodilului, un neamț, care tocmai ieșise în întâmpinarea noastră, ne măsură cu o privire de-a dreptul semeață.

— Are dreptate, îmi șopti la ureche Ivan Matveici, are dreptate să fie mândru! Știe doar că e singurul om care expune astăzi un crocodil pe teritoriul Rusiei!

Această cugetare pur și simplu neroadă o pun tot pe seama preabunei lui dispoziții, căci, altminteri, Ivan Matveici era mai curând pizmaș din fire.

— Mi se pare că nu e viu crocodilul dumitale! Intervenii din nou Elena Ivanovna, vădit șocată de înfumurarea neamțului și pentru a-l pune la resnect pe acest bătăran, schiță un zâmbet seducător – stratagemă atât de caracteristică femeilor în genere!

— O, nein *, madam! Răspunse acesta într-o rusească stâl-cită și, dând la o parte împletitura de sârmă p'ână pe la jumătatea lădoiului, se apucă să zgândăre crocodilul la cap cu un bețișor.

Atunci, dihania vicleană, pentru a-și etala vitalitatea, mișcă ușor labele și coada, ridică botul și scoase un soi de șuiurat prelung.

— Ei, hai, nu te supăra, Karlchen! Spuse alintător neamțul, satisfăcut în amorul său propriu.

— Oe oribil e crocodilul aista! Mă îinispăi mintă, înidănă și mai cochet Elena Ivanovrua. Cu siguranță c-am să-l visez la noapte.

— Nu temeți, madam, că nu mușcat la dumneavoastră în vis, madam, spuse curtenitor neamțul, grăbindu-se să râdă el primul de spiritul făcut; dar niciunul dintre noi nu-i ținu isonul.

— Să mergem, Semion Semionâci, continuă Elena Ivanovna, adresându-mi-se exclusiv mie, să ne uităm mai bine la maimuțe, îmi plac la nebunie maimuțele; se întâmplă să fie câte una atât de nostimă... pe când crocodilul ăsta e înfiorător.

— O, nu-ți fie teamă, draga mea, strigă în urma noastră Ivan Matveici, încântat că poate să facă pe curajosul în fața consoartei sale. Acest somnoros

locuitor al împărăției faraonilor nu ne poate face nici un rău. Și el rămase lângă lădoi. Mai mult decât atât, scoțându-și o mânășă, începu să gădile crocodilul pe la nări, în dorința, după cum ne-a mărturisit mai târziu, de a-l face să mai șuiere o dată. În ceea ce-l privește pe proprietarul crocodilului, el o însoți pe Elena Ivanovna, dat fiind că era doamnă, până 'la cușca cu maimuțe.

Așadar, totul mergea de minune și nimeni n-ar fi putut prevedea vreo nenorocire. Ba chiar Elena Ivanovna părea amuzată la culme, făcând haz de maimuțe. Din când în când, scotea câte un țipăt de mulțumire, adresându-mi-se mereu numai mie, ca și cum ar fi vrut să-i arate neamțului că-l tratează cu o totală indiferență și râzând cu hohote de asemănarea pe care

* Nu. (Germ.) O găsea între aceste maimuțe și mulți dintre cunoscuții și bunii ei prieteni. Făceam și eu haz împreună cu dânsa fiindcă, ce-i drept, asemănarea era cât se poate de evidentă. În timpul acesta, neamțul – neștiind dacă este cazul să rida sau nu, deveni posac și sfârși prin a se încrunta de-a binelea. Dar tocmai în clipa aceea, un răcnet groaznic, ba aș spune chiar, cu totul nefiresc, cutremură încăperea. În primul moment, până să mă dezmeticesc, am rămas incremenit locului; dându-mi seama însă că și Elena Ivanovna țipa ca din gură de șarpe, mi-am întors repede capul și – ce-mi văzură ochii! Am văzut – o, Doamne!

— L-am văzut pe nefericitul Ivan Matveici prins de mijloc între fălcile spăimântătoare ale crocodilului și, suspendat orizontal în aer, bălăbănindu-și disperat picioarele. Apoi, cât ai zice pește – se făcu nevăzut. Dar să descriu totul pe-ndelete, de-a fir-a-păr, căci trebuie să vă spun că, rămânând tot timpul nemișcat, am putut observa întreaga scenă ce se desfășura sub ochii mei cu atâta atenție și curiozitate, cum nu mi le-aș fi bănuit vreodată. Căci – gândeam în acea clipă fatală – ce-ar fi fost dacă în locul lui Ivan Matveici o pățeam eu? Ce năpastă ar fi căzut pe capul meu! Să ne întoarcem însă la întâmplarea cu pricina. Crocodilul începu să-l răsucescă pe Ivan Matveici între fălcile sale groaznice, îndrerițându-l cu dosul spre gâtlee, și-i înghiți întâi picioarele; apoi, într-un râgâit înfiorător, îl scoase puțin afară pe sârmanul meu prieten, care cerca din răspuțeri să scape din strânsoarea dihaniei, agățându-se cu mâinile de marginea lădoiului, și-l înghiți de data aceasta până mai sus de șale. Apoi, îl expulza din nou afară cu alt râgâit, și-l mai înghiți o dată și încă o dată. În chipul acesta, Ivan Matveici dispărea treptat-treptat sub privirile noastre. În cele din urmă, cu un înghiort formidabil, crocodilul îngurgita în întregime, fără cea mai mică urmă, pe eruditul meu prieten. Se putea urmări, de altfel, cum Ivan Matveici aluneca în pântecul dihaniei, conturându-i-se toate formele proeminente. Din nou era cât pe ce să strig, când perfidul destin vru să ne mai joace o dată festa: crocodilul se opinti, înecându-se pesemne cu boțul acela imens pe care-l înghițise, căscă din nou gâtleejul înfricoșător și din el, o dată cu ultimul râgâit țâșni, pentru o clipă numai, capul lui Ivan Matveici, cu o expresie de deznădejde întipărită pe față, în timp ce ochelarii, căzându-i de pe nas, se rostogoliră pe fundul lădoiului. Părea că acest cap disperat se mai ivise o dată doar pentru a aruncă o ultima iprivife asupra lumii dinafară și pentru a-

și 'lua rămas bun în gând de la toate plăcerile vieții. Dar zadarnică i-a fost încercarea, căci dihania, adunându-și puterile, se mai opinti o dată, înghiți cu nesăț și. Cât ai clipi din ochi!

— Capul se făcu nevăzut, de data aceasta pe vecie. Această succesivă apariție și dispariție a unui cap de om viu era de-a dreptul înspăimântătoare, dar în același timp – fie din cauză că totul se petrecuse cu iuțea fulgerului și fără veste, fie din cauza căderii ochelarilor încălecați pe nasul lui Ivan Matveici – oferea o priveliște atât de comică, încât, pe neașteptate și fără voie, am pufnit în râs j în clipa ut- ' mătoare, dându-mi seama că nu se cuvine unui bun prieten al casei să se amuze! În asemenea triste împrejurări – mă întor-sei grăbit către Elena Ivanovna, spunându-i cu un aer cât se poate de compătimator:

— Acum, s-a isprăvit cu Ivan Matveici al nostru!

Nici nu m-aș încumeta să descriu cât de mare a fost tulburarea Elenei Ivanovna în tot timpul cât a durat această scenă. La început, după primul strigăt, ea rămase înmărmurită, privind parcă absentă și nepăsătoare la cele ce se petreceau, doar ochii îi avea holbați; apoi deodată izbucni într-un țipăt sfâșie-tor, în timp ce eu o apucaii de mâini. În aceeași clipă și proprietarul crocodilului, care înțepenise și el, buimăcit de groază, „își pocni deodată palmele și începu a zbiera cu ochii la cer:

— O, crocodil al meu, o, mein allerliebster Kailchen! Mut-ler, Mutter, Muttei! *

La strigătul lui disperat, ușa din fund se deschise și apăru Mutter, rumenă deși cam tomnatecă, cu bonetă pe cap și păr lățos. Ca lovită de trăsnet, ea dădu drumul la niște sunete stridente, alergând către neamțul ei.

Și atunci se iscă un vacarm – adevărată Sodomă! Elena • Ivanovna, de parcă și-ar fi ieșit din minți, țipa într-una: icro-iți-l! Croiți-l!”, ținându-se scai când de neamț, când de Muttei. Ea nu-i slăbea de fel, cerând, pesemne în neștire, ca cineva să fie biciuit pentru nu știu ce motiv. Neamțul și cu Mutter, însă, n-aveau timp de noi: lipiți de lădoiul crocodilului, ei zbierau ca vițeeii în țarc.

* O, mult iubitul meu Karlchen I Maică, maică, măicuță I (tn sens de nevastă.) (Germ.)

— El prăpădit, el acuiși plesnit, pentru că el lînghițit ganz * cinovnic! Zbiera neamțul.

— Unser Karlchen, unser allerliebster Karlchen wird aterben.* urla Mutter.

— Acum noi am rămas orfan, fără pinel o seunda patronul.

— Croiți-l, croiți-l, croiți-l! Repeta ca apucată Elena Ivanovna, agățându-se de surtucul neamțului.

— El zădărât la crocodil! De ce vostru soț zădărât la crocodil? Zbiera neamțul, zbătându-se 'să scape de ea, tunneata trebuie plătit dacă Karlchen wird plesnit, das war mein Sohn, das war mein einziger Sohn! *

Mărturisesc, eram indignat (peste măsură de egoismul feroce al acestui venetic și de inima de piatră a dezvățatei lui Mutter; totuși, strigătele necurmăte ale Elenei Ivanovna care o ținea într-una: Croiți-l, croiți-l!” avură darul să mă neliniștească și mai mult, atrăgându-mi în cele din urmă toată atenția, încât mă cuprinsese groaza... Trebuie să spun din capul locului că aceste strigăte ciudate eu le-am înțeles de-a-ndoa-selea: mi se părea că Elena Ivanovna își pierduse pentru moment judecata și, în dorința de a răzbuna cu orice preț pierderea scumpului ei Ivan Matveici, pretindea, în chip de satisfacție, ca drept pedeapsă, crocodilul să fie biciuit... De fapt, intenția ei era cu totul alta. Cuprins de teamă, aruncam priviri îngrijorate spre ușă, implorând-o pe Elena Ivanovna să-tși vină în fire și, mai cu seamă, să nu întrebuițeze acest cuvânt dubios: croiți-l”, pentru că aici, în inima Pasajului și a societății culte, la numai doi pași de sala unde poate că tocmai în acel moment domnul Lavrov își ținea conferința publică 3 – o asemenea dorință retrogradă nu numai că nu era admisibilă, dar pur și simplu absurdă și dintr-o clipă în alta risca să atragă asupra noastră atât fluierăturile și huiduielile lumii culte⁴ cât și caricaturile domnului Stepanov 5. Și n-a trebuit să aștept mult pentru a constata, spre marea mea consternare, că aceste temeri erau pe deplin întemeiate, căci perdeaua ce despărțea camera crocodilului de sălița în care se percepea taxa de intrare se dădu la o parte -și în prag apăru un individ cu mustăți, cu barbă și cu o șapcă în mână. Îndoindu-se din

* întreg. (Germ.)

* Karlchen al nostru, mult iubitul nostm Karlehan va muri I (Germ.). * * * Era fiul meu, singurul meu flu I (3 «rm.) șale, cu partea superioară a trupului adusă mult înainte, făcea eforturi apreciabile pentru a-și menține picioarele dincolo de prag și a se sustrage astfel, prudent, de la plata taxei de intrare.

— O dorință atât de retrogradă, stimată doamnă, rosti necunoscutul, străduindu-se din răspuțeri ca nu cumva să calce pragul, nu vă face cinste în ce privește gradul de cultură de care dispuneți și de bună seamă se datorește unei insuficiențe a fosforului în creierul dumneavoastră. Veți fi cât de curând fluierată și huiduită în cronica progresului, precum și în publicațiile noastre satirice...

Necunoscutul n-apucă însă să-și termine fraza, căci venin-du-și în fire și văzând cu groază că un om vorbește în incinta crocodilului, fără să fi plătit taxa de intrare, neamțul se năpusti cu furie asupra personajului cu vederi progresiste și-l îm-brânci afară în ghionturi. Un moment, dispărură amândoi de sub privirile noastre îndărătul perdelei și abia atunci mă dumirii, în sfârșit, că toată tevatura aceasta se iscase degeaba; Elena Ivanovna s-a dovedit a fi cu totul nevinovată; nici prin gând nu-i -trecuse, după cum am spus mai înainte, să supună crocodilul pedepsei retrograde și înjosoare de a fi biciuit, ci pur și simplu dorea să-i fie spintecat cu cuțitul pânțele, pentru ca în felul acesta Ivan Matveici să iasă la lumină, eliberându-se din măruntaiele lui.

— Așa! Tumneata vrei crocodil al meu prăpădit! Izbucni din nou neamțul reîntors în menajerie, asta nein; mai pine soț al vostru prăpădit și pe urmă al

meu crocodil!... Mein Vater expus crocodil, mein Giossvater expus crocodil, mein Sohn wird expus crocodil și ich wird expus crocodil! Toți werden expus crocodil. Eu cunosc ganz Europa, tumneafa nu cunoscut ganz Europa și trebuie plătit la mine Ştraf! *

— Ja, ja! Îi ținea hangul furioasa nemțoaică, noi nu lăsat la voi isă plece. Când Karlchen plesnit, voi plătit la noi Strat!

— De altfel, e inutil să-l mai spintecăm, adăugai eu calm în dorința de a o determina cât mai repede pe Elena Ivanovna să meargă acasă – întrucât e mai mult decât sigur că acum scumpul nostru Ivan Matveici plutește pe undeva prin Empireu.

* Nu... Tatăl meu... Fiul meu V4., țsu vt^i... ȚqU ypni... Iatreaoja... Amendă. (Germ.)

— Dragă prietene, răsună deodată, pe neașteptate, glasul lui Ivan Matveici, uimindu-ne în cel mai înalt grad, dragul meu prieten, părerea mea este să acționați direct prin comisariat, pentru că fără intervenția poliției, neamțul nu e în stare să priceapă adevărul.

Aceste cuvinte, spuse răspicat și cu greutate, vădind o extraordinară prezență de spirit, ne buimăciră într-atâta, în-cât pentru moment nu ne venea să ne credem urechilor. Cu toate acestea, am alergat firește îndată la lădoiul crocodilului și, pătrunși de un soi de evlavie, deși nu fără oarecare neîncredere, îl ascultarăm pe bietul prizonier. Vorbea cu o voce surdă, pițigăiată, puțin stridentă chiar, de parcă ar fi venit de la cine știe ce depărtare. Aveai impresia că vreun hâtru șugubăț, trecând într-o odaie alăturată și astupându-și gura cu o pernă, s-a apucat să imite de acolo, ca să distreze publicul rămas în cealaltă încăpere, cum anume se strigă unul pe altul doi țărani rătăciți într-un loc pustiu sau despărțiți de o râpă adâncă, demonstrație la care avusesem prilejul să asist o dată la niște cunoștințe de ale mele, în ajunul sărbătorilor Crăciunului.

— Ivan Matveici, dragul meu, va să zică ești viu! Bolborosea Elena Ivanovna.

— Viu și teafăr, răspunse Ivan Matveici și datorită Celui-de-Sus, am fost înghițit fără nici o vătămătură. Uri singur lucru mă îngrijorează; ce vor spune șefii mei ierarhici despre toată tărășenia asta; pentru că, orice ai zice, dar să obții bilet pentru străinătate și să nimerești în pântecul unui crocodil, asta nu prea are haz...

— Lasă, dragul meu, nu-ți mai bate capul acum dacă are sau n-are haz; întâi și-ntâi, trebuie să fii extras cumva de acolo, îl întrerupse Elena Ivanovna.

— Extras! Zbieră proprietarul. Asta nu dau voie extras din crocodil al meu. Acum venit mult publicum și eu luat funizig kopeiken și Karlchen nu mai wird plesnit.

— Gott sei dank.* întări nemțoaica.

— Au dreptate, observă calm Ivan Matveici, principiul economic trebuie să primeze 8.

* Mulțumesc lui Dumnezeu. (Germ.)?

49

— Dragă prietene, strigai eu disperat, alerg într-un suflet să mă plâng la autorități, fiindcă prevăd că nu vom fi în stare s-o scoatem la capăt cu propriile noastre puteri!

— Sunt de aceeași părere, observă Ivan Matveici, deși în secolul nostru de criză economică e greu să despici burta unui crocodil fără o despăgubire materială. Așa stând lucrurile, se naște o întrebare firească: cât ne va pretinde proprietarul pentru crocodilul său? După care urmează o altă întrebare: cine va plăti? Pentru că, după cum știi, eu nu prea dispun de mijloace...

— Poate în contul lefii, am intervenit cu sfială, dar proprietarul mă întrerupse pe loc:

— Eu nu vrei vândut crocodil, eu cu trei mii vândut crocodil, eu cu patru mii vândut crocodil! Acum năvălit mult publicum. Eu cu cinci mii vândut crocodil!

Ce mai tura-vura, își bătea joc de noi într-un chip îngrozitor; lăicomia și cel mai josnic interes îi licăreau în ochi, i se citeau pe față.

— Plec! Strigai eu, indignat la culme.

— Și eu! Plec și eu! Se tângui Elena Ivanovna. Am să mă adresez chiar lui Andrei Osipâci și am să-l înduplec cu lacrimile mele.

— Nu, asta nu, draga mea, să nu faci una ca asta, se împotrivi energic Ivan Matveici, care de multă vreme era gelos pe Andrei Osipâci, cu atât mai mult cu cât nevastă-sa ar fi fost oricând dispusă să verse câteva lacrimi în fața unui om cult cum era acesta, știind că lacrimile o făceau și mai atrăgătoare. De altfel, nici pe tine, dragă prietene, nu te sfătuiesc să te duci la el, continuă Ivan Matveici, adresându-mi-se mie, n-ai de ce să i te înfățișezi așa, nitam-nisam, pe nepusă masă; cine știe ce bucluc poate să iasă din asta! Mai bine du-te chiar azi la Timofei Semionâci și fă-i o vizită, ca să zicem așa, particulară; n-are a face că e un om de modă veche și cam mărginit, în schimb e un om serios și, ce-i mai important, nu umblă cu fofârlica. Transmite-i salutări din partea mea și istp-risește-i întâmplarea în toate amănuntele. Întrucât la ultima partidă de eralaș * i-am rămas dator șapte ruble, poți să i le restitui cu acest prilej cum nu se poate mai nimerit: asta va avea darul să înmoaie inima acestui moșneag aspru. În orice caz, sfatul lui poate să ne fie de mare folos. Acum, însă, ia-o deocamdată de aici pe Elena Ivanovna... Liniștește-te, draga mea, continua el către nevastă-sa, toate aceste văicăreli și marafeturi muieresti m-au cam obosit și tare aș vrea să trag un pui de somn. De altfel, aici e cald și moale, deși n-am apucat încă să mă orientez în noul meu adăpost improvizat...

— Să te orientezi! Da ce, ai lumină acolo? Exclamă amuzată Elena Ivanovna.

— Sunt cufundat în beznă, răspunse bietul prizonier, am însă posibilitatea să pipăi și, ca să zic așa, să mă orientez cu ajutorul mâinilor. Rămâi cu bine, așadar, iiii calmă și dis-trează-te în voie. La revedere, pe mâine! Iar tu, Semion Semionâci, vino să mă vizitezi diseară și, fiindcă te știu cam distrat, fă-ți un nod la batistă ca să nu uiți...

Drept să spun, abia așteptam s-o șterg de acolo pentru că mă simțeam ifrânt de oboseală și, apoi, mi se cam făcuse lehamite de toată povestea asta. De aceea, m-am și grăbit s-o iau la braț pe Elena Ivanovna care, deși abătută, devenise și mai fermecătoare din pricina emoției – așa că am condus-o cât mai repede afară din menajerie.

— Seara, iarăși douăzeci și cinci de copeici trebuie plătit taxa intrare! Strigă în urma noastră proprietarul.

— O, Doamne, ce hrăpăreți sunt oamenii ăștia! Spuse Elena Ivanovna, în timp ce se admira în toate oglinzile montate pe pereții Pasajului, vădit satisfăcută de a constata efectele binefăcătoare ale emoției.

— Principiul economic... Îngânai eu cu oarecare tulburare în glas, flatat că însoțesc o cuconiță atât de nostimă.

— Principiul economic... Repetă ea târăgănat, cu glăsciorul ei fermecător. Spun drept că n-am înțeles nimic din ceea ce șipunea adineauri Ivan Matveici despre nesuferitul ăsta de principiu economic.

— Uite, dacă vrei, te lămuresc eu și foarte prompt m-am apucat să-i vorbesc despre efectele binefăcătoare ale atragerii

* Joc de cărți.

Capitalurilor străine în țara noastră, lucruri pe care le citisem chiar în dimineața aceea în Petersbuigskie izvestia și în Voios⁷.

— Pentru mine toate astea sună atât de straniu! Mă întrerupse ea după un timp oarecare. Și acum, te rog, siăbește-mă cu aberațiile astea, urâciosule... Mai bine spune-mi: nu sunt prea îmbujorată la față?

— Nu ești îmbujorată, ci ești un bujor de frumusețe! Profitai de prilejul ca să-i plasez un compliment.

— Ștregarule! Murmură femeia flatată în amorul ei propriu. IBietul Ivan Matveici! Spuse apoi, înclinându-și cochec căpșorul pe umăr. Mi-e milă de el, zău! Apoi exclamă deodată cu îngrijorare: Dumnezeule! Dar cum o să mănânce el acolo, astăzi... Spune-mi cum... Și. Și.; ce are să facă... Dacă-i vine vreo nevoie...?

— Iată o problemă cu totul neprevăzută, am răspuns eu puțin cam încurcat. La drept vorbind, nici nu-mi trecuse prin cap așa ceva. Ce va să zică spiritul practic al femeilor în comparație cu noi, bărbații, cmd e vorba de rezolvat probleme importante de existență cotidiană!

— Sărmanul de el, cum de s-a vârat într-o pacoste ca asta... Și nici un fel de distracții și întuneric beznă... Ce rău îmi pare că n-am măcar o fotografie de-a lui... Lată-mă acum și văduvă, adăugă ea cu același zâmbet seducător, intrigată pesemne de noua ei situație, hm... Oricum, mi se rupe inima pentru el...!

Într-un cuvânt, se manifesta dorul legitim și firesc al unei soții itinere și frumoase oare și-a pierdut soțul. Am adus-o, în sfârșit, acasă și după ce am consolat-o cum am putut, am stat împreună cu ea la masă și am băut o ceașcă de cafea aromată, apoi la orele șase fix am plecat la Timofei Semi-onâci,

făcându-mi socoteala că la această oră toți familiștii cu ocupații precise își fac, de obicei, siesta acasă.

După ce am ticluit acest prim capitol într-un stil adecvat întâmplării relatate, îmi propun să adopt de acum înainte un stil, deși poate nu chiar atât de înalt, în schimb mult mai natural, lucru despre care îmi fac datoria să-l previn pe cititor.

II.

Preaonorabilul Timofei isemionâci mă întâmpină cu o grabă suspectă și puțin cam fâstâcit. Mă conduse în cabinetul lui strâmt și închise cu grijă ușa după noi: Ca să nu ne deranjeze copiii”, spuse el cu o vădită îngrijorare. Îmi oferii un scaun lângă birou, iar el se lăsă într-un fotoliu, își potrive pulpanele halatului vătuit și destul de uzat, apoi, pentru orice eventualitate, afișă de circumstanță un aer mai mult sau mai puțin oficial, aproape grav, deși nu ne era șef ierarhic nici mie și nici lui Ivan Matveici, ci pur și simplu coleg de birou și întrucâtva bun cunoscut de-a'l nostru.

— Întâi de toate, începu el, te rog să ții seama, de faptul că eu nu aim calitatea de șef și nu sunt decât un simplu subaltern ca și dumneata, ca și Ivan Matveici... De aceea, mă țin deoparte și nu sunt dispus să mă amestec într-o chestiune care nu mă privește direct și personal.

Am rămas uluit, dându-mi seama că povestea ajunsese la urechile lui. I-am istorisit totuși, cu lux de amănunte, întreaga pățanie. Ba chiar am făcut-o nu fără oarecare emoție, ca unul ce-mi împlineam în clipa aceea datoria de prieten adevărat. Mă ascultă fără prea multă uimire, dar cu un aer bănuitor.

— • închipuiește-ți, spuse el, după ce mă lăsă să termin, întotdeauna am avut presimțirea că lui Ivan Matveici are să i se întâmple negreșit un pocinog ca ăsta.

— Dar de ce, Timofei Semionâci? Întâmplarea este, după cât se pare, icu totul ieșită din «comun, cu totul neobișnuită...

— De acord. N-ai să conțești, însă, că toată comportarea lui de până acum în serviciu îl împingea în mod fatal spre un asemenea deznodământ. Prea își luase nasul la purtare, ba aș putea spune chiar că devenise un înfumurat! Mereu îi dădea zor cu „progresul” și cu alte idei de felul acesta, iar acum poftim! Iaca unde l-a dus progresul!

— Întâmplarea îmi pare însă din cale-afară de neobișnuită și nu văd de ce ar putea fi aplicată ca regulă generală pentru toți progresiștii...

— Ba nu, așa e cum îți spun eu. Asta se-ntâmplă de prea multă cultură. Crede-mă. Pentru că oamenii care au învățat prea multă carte se amestecă în toate și mai cu seamă unde nu le fierde oala. Dar, poate că voi ăștia vă pricepeți mai bine, adăugă el pe un ton oarecum ofensat. Eu n-am avut parte de cine știe ce învățătură și apoi sunt om bătrân; am început de la copil de trupă și uite, anul ăsta sărbătoresc o jumătate de veac de slujbă.

— Vai de mine! Timofei Semionâci! Cum poți să-ți închipui așa ceva. Dar Ivan Matveici, dimpotrivă, e dornic de sfatul dumitale, așteaptă cu nerăbdare să ne dai îndrumări. Ți le cere, ca să zic așa, cu lacrimi în; ochi.

— Ca să zic așa cu lacrimi în ochi.” Hm. Ei bine, astea sunt lacrimi de crocodil și nu prea te poți încrede în ele. Și, mă rog, ce zor avea să plece neapărat în străinătate? Și cu ce bani? De unde? După câte știu, nu prea dispune de mijloace...

— A făcut economii, Timofei Semionâci, a pus deoparte din ultima gratificație, am răspuns eu cu voce umilită. Intenționa să plece doar pentru trei luni, să vadă Elveția... Patria lui Wilhelm Teii.

— Wilhelm Teii? Hm!

— Ținea atâ-t de mult să admire primăvara la Neapole. Să viziteze muzeele, să cunoască moravurile, să vadă animale...

— Hm! Animale! Eu socotesc că i-a cășunat să meargă acolo numai din fudulie. Animale? Ce fel de animale? Parcă nu sunt și la noi destule animale? Slavă Domnului: avem menajerii, muzee, cămile – berechet! Întâlnești urși chiar și la marginea Petersburgului. Uite, chiar și el, Ivan Matveici, nu a nimerit acum an burta unui crocodil...?

— Vai de mine, Timofei Semionâci, gândește-te, a căzut năpasta pe capul omului, îți cere ajutor ca unui prieten, ca unei rude mai în vârstă, așteaptă sfatul dumitale și când colo – îl judeci atât de aspru... Fie-ți milă măcar de biata Elena Ivanovna!

— Vorbești de nevastă-sa? Nostimă cuconiță, spuse Timofei Semionâci, mai îmbunat parcă și trase cu nesaț o priză de tabac. O persoană subtilă. Durdulie, și-și ține căpșorul așa, nu știu cum, aplecat puțin pe umăr... Îți face plăcere s-o privești. Chiar alaltăieri mi-a vorbit de ea Andrei Osipâci.

— A vorbit de ea?

— Da, a vorbit și chiar cu niște expresii cât se poate de admirative. Bustul, zice, privirea, pieptănătura... O bomboană de femeie, zice... Apoi a râs. De, tinerețea, ce vrei!

— Și Timo*

Fei Semionâci își suflă tare nasul. Tânăr, tânăr, dar ia te uită ce carieră face...

— Dar acum este vorba de altceva, de cu totul altceva,. Timofei Semionâci!

— Firește, firește.

— Și atunci cum rămâne, Timofei Semionâci? —> Nu văd cum aș putea să vă fiu de folos.

— Să ne dai un sfat, o îndrumare, ca un om cu experiență, ca o rudă! Ce să facem? Cuim e mai bine: să acționăm pe cale ierarhică, sau...

— Pe cale ierarhică? Asta în nici un caz, interveni grăbit Timofei Semionâci. Dacă aștepti un sfat de la mine, apoi eu zic că în primul rând chestiunea asta trebuie mușamalizată j n-aveți decât să acționați, ca să zic așa, pe cale particulară. De altfel, cazul e suspect și cu totul neobișnuit. Mai cu seamă, neobișnuit, de necrezut. Nu s-a mai pomenit așa ceva de când lumea și unde mai pui că nici nu prea îl arată într-o lumină favorabilă pe Ivan Matveici... De aceea, întâi de toate se impune prudență... Lasă-l să mai zacă acolo un timp. Altă soluție nu-i. Trebuie să aveți răbdare, să mai așteptați...

— Ce să mai așteptăm, Timofei Semionâci? Te pomenești că se înăbușă acolo?

— Adică de ce să se înăbușe? Parcă spuneai că s-a instalat destul de confortabil?

I-am mai istorisit o dată toată întâmplarea. Timofei Semionâci căzu pe gânduri.

— Hm! Făcu el, răsucindu-și tabachera în palmă, după părerea mea nu e de loc rău să mai stea puțintel acolo, în loc să umble prin străinătăți. O să aibă răgaz să mai gândească, să cugete în liniște la situația 'lui; bineînțeles, nu trebuie lăsat să se înăbușe, de aceea e cazul să luați măsurile cuvenite pentru bunăstarea sănătății lui: să se ferească, să zicem, de răceală, tuse și altele... Cât despre neamț, părerea mea personală este că dreptatea e de partea lui și apoi, are o situație privilegiată pentru că Ivan Matveici este acela care s-a băgat în crocodilul lui, cu de la sine putere și nu el a» intrat fără vreo încuviințare în crocodilul lui Ivan Matveici, care, de altfel, după câte știu, nici nu a avut vreodată un crocodil. Or, crocodilul fiind o proprietate particulară, înseamnă că nu-i putem despica burta fără a-l despăgubi pe proprietar.

— P Pentru salvarea omenirii, Tiraofei Semionâci!

— Ei, cât despre asta, e treaba poliției. Acolo să vă a-dresați.

— Dar dacă se întâmplă să fie nevoie de prezența lui Ivan Matveici la serviciu? Dacă o să-l cheme cineva?

— De Ivan Matveici să fie nevoie? He, he, he! Mai întâi că el este în concediu și ca atare putem să ignorăm cu ce anume se îndeletnicește în timpul ăsta; n-are decât să viziteze tot felul de țări europene. Se schimbă treaba dacă, după ce expiră concediul, nu se prezintă la serviciu; atunci, bineînțeles, o să ne interesăm, o să cerem informații...

— Să stea așa trei luni? Timofei Semionâci, Doamne ferește!

— El singur e de vină. Cine l-a pus să se bage în burta crocodilului? Până la urmă, te pomenești că o să fim nevoiți să angajăm și o dădacă pentru el, ceea ce, după cum știi, nu e prevăzut în statele de personal. Principalul e că acest crocodil este proprietate particulară, și, prin urmare, aici intervine așa-numitul principiu economic. Iar principiul economic, firește, primează. Dăunăzi, la serata de la Luka Andreici, tocmai despre asta a vorbit și kjnati Prokofici, îl cunoști pe Ig-nati Prokofici? Capitalist de vază, învârtește afaceri, nu glumă și ce meșter iscusit la vorbă! Bine le mai ticluiește: „Avem nevoie, zice, de industrie. Industria noastră e cam șubredă. Trebuie s-o creăm. Trebuie să creăm capitalul, clasa de mijloc, sau, cum i se zice – burghezia, trebuie s-o creăm. In-trucât însă n-avem capitaluri, înseamnă că trebuie să le atragem din străinătate. Pentru asta, trebuie, în primul rând, să dăm mână liberă societăților străine să cumpere în loturi pă-mânturile noastre, cum se pralctică pretutindeni peste graniță. Sistemul acesta de proprietate în obște este o adevărată pacoste, zice, pentru noi – este otravă, sinucidere I Să-l fi auzit cum vorbea, cu câtă aprindere. Firește, le vine la în-demână: oameni cu capitaluri... Nu acolo, niște bieți slujbași ca noi. Cu obștea, zice, nu e chip să propășească

nici industria și nici agricultura. Trebuie, zice, să lăsăm societățile străine să cumpere pe cât e cu putință toate pământurile noastre, bucată cu bucată, iar apoi să fie fărâmițate, fărâmițate, fărâmițate, în loturi cât se poate de mici; știi, o spunea așa răspicat: fă-rî-mi-ța-te, zice și pe urmă vândute în proprietate privată și nu vândute, ci pur și simplu date în arendă. Când, zice, tot ipământul va fi în/mâinile societăților străine, atrase pentru asta la noi, atunci se poate fixa o arendă oricât de mare. În felul acesta, țăranul va lucra întreit pentru a-și câș-tiga bucățica de pâine; unde mai pui că oricând poate fi alungat de pe locul lui. Prin urmare, țăranul va simți asta pe pielea lui, de aceea va fi supus, harnic și pentru același preț va produce de trei ori mai mult. Or, așa, în obște, ce grijă are? Știe că n-are să moară de foame, de aceea nici capul nu-l doare! O duce numai în lene și beție. În schimb, în buzunarul nostru or să curgă bani cu nemiluita, or să apară și capitaluri și atunci... Să vezi burghezie! Uite, de pildă, ziarul politic și literar englezesc Times, ocupându-se de starea finanțelor noastre, constata mai dăunăzi că ide-aia stăm prost cu finanțele fiindcă n-avem o clasă de mijloc, n-avem pungii barosane, n-avem (proletari harnici și supuși... Grozav mai vorbește Ignati Prokofici ăsta! Adevărat orator. Are de gând să întocmească un memoriu și să-l înainteze șefilor ierarhici, iar apoi să-l publice și în Izvestia. Aioi nu mai e vorba de visuri și fantezii, cum le născocoște Ivan Matveici...

— Și atunci cum rămâne cu Ivan Matveici? Am intervenit eu, profitând de prilej, după ce-l lăsasem pe moșneag să trăn^ cănească în voie. Tare îi mai plăcea uneori lui Timofei Semionâci să flecărească și să arate astfel că nici el nu e înapoiat, ba chiar că e la curent cu toate noutățile.

— Cu Ivan Matveici? Păi tocmai acolo voiam să ajung și eu. Nu suntem noi aceia care ne zbatem ca să atragem în țara noastră capitalurile străine? Și atunci, judecă și dumneata, capitalul crocodilului de-abia a început să se dubleze datorită lui Ivan Matveici și când colo, noi, în loc să-l protejăm pe proprietarul străin, ne străduim, dimpotrivă, să despiciăm fourta chiar a capitalului lui de bază. E admisibil, spune și dumneata? După mine, Ivan Matveici, ca fiu adevărat al patriei, ar trebui să fie mândru și fericit că prin persoana lui a putut să contribuie la dublarea, ba cine știe, poate chiar la triplarea valorii unui crocodil străin. E cât se poate de necesar pentru atragerea capitalurilor. Dacă-i merge unuia bine, nu trece mult și vine altul cu un crocodil, apoi vezi cum un al treilea aduce doi sau chiar trei crocodili deodată. Iar în jurul lor se concentrează din ce în ce mai multe capitaluri. Poftim, uite c-a și răsărit burghezia. Asemenea acțiuni trebuie deci încurajate.

— Dar bine, Timofei Semionâci! Am încercat să protestez. Văd că dumneata îi pretinzi bietului Ivan Matveici o abnegație aproape supraomenească!

— Eu nu pretind nimic j și în primul rând, te rog – cum te-am rugat și mai înainte – să-ți bagi în cap că eu nu am calitatea de șef și, ca atare, n-aș putea pretinde de la nimeni nimic. Vorbesc ca un fiu al patriei mele, adică vreau să spun că vorbesc nu oa Fiul Patriei8, ci pur și simplu ca un fiu al

patriei. În definitiv, cine l-a pus 'să se bage în burta crocodilului? Un om cu greutate, cu grad respectabil, căsătorit legitim și, poftim – să facă un asemenea pas nesocotit! E admisibil, spune și dumneata?

— Bine, dar pasul ăsta l-a făcut fără voie.

— Cine știe? Și, în afară de asta, cu ce bani vreți să-l despăgubiți pe proprietarul crocodilului, ai putea să-mi spui?

— Mă gândesc, poate în contul lefii, Timofei Semionâci.

— Crezi că o să ajungă?

— Nu ajunge, Timofei Semionâci, am răspuns eu, amant. La început, neamțul s-a cam speriat că-i crapă crocodilul; pe urmă însă, când s-a convins că nu-i nici o primejdie, a început să lăcă pe grozavul, bucuros că poate cere preț dublu.

— Nu numai dublu, ci întreit, poate chiar și împătrit! Publicul va da acum năvală, iar proprietarii ăștia de crocodili sunt niște oameni tare isteți. Unde mai pui că suntem în plin carnaval și toată lumea e pornită pe petreceri: de aceea, repet, în primul rând Ivan Matveici trebuie să Tămână incognito, să stea în expectativă și să nu se pripească. Chiar dacă toată 'lumea ar ști că se află în burta crocodilului, nu trebuie să afle acest lucru în mod oficial. În privința asta, s-ar putea spune că Ivan Matveici este chiar avantajat de împrejurări deosebit de favorabile, căci toți îl știu plecat în străinătate. Chiar dacă o să meaTgă vestea că se află în burta crocodilului, ne facem că nu dăm crezare acestor zvonuri și pace. Cred că ar fi cea mai bună soluție. Principalul e s" a-și păstreze răbdarea; și ce zor nevoie mare să se grăbească atâta?

— Dar dacă...

— Nu-i mai purta de grijă, are o constituție destul de solidă...

— Și pe urmă, după atâta amar de așteptare...?

— De, n-am să-ți ascund că acest caz se prezintă din cale-afară de încurcat. E greu de prevăzut cum se vor desfășura lucrările, cu atât mai mult cu cât până acuma n-au mai fost înregistrate cazuri asemănătoare. Nu există nici un precedent. Dacă am avea măcar un singur exemplu de acest fel, încă ne-am mai putea orienta cumva. Dar așa, ce puteân face? Până stai să chibzuiesti, să despici firu-n patru, afacerea târăgănează.

O idee fericită îmi străfulgera prin cap.

— Dar nu s-ar putea oare aranja în așa fel – mi-am dat cu părerea – o dată ce tot îi e sortit să stea în burta monstrului și, prin grația Providenței, să rămână teafăr – nu s-ar putea să înainteze o cerere spre a fi considerat prezent la serviciu?

— Hm... Poate într-un concediu fără salariu...

— Da cu salariu nu s-ar putea?

— Pe ce bază?

— Cu titlu de deplasare în interes de serviciu...

— Ce fel de deplasare anume și unde?

— Păi, în măruntaiele crocodilului... ca să zicem așa, pentru a culege informații, pentru a cerceta datele la fața locului. Firește că ar fi o măsură cu

totul nouă, însă de bună seamă progresistă și unde mai pui că va demonstra grija noastră pentru cultură...

Timofei Semionâci rămase din nou pe gânduri.

— Să delegi un funcționar special, spuse el în cele din urmă, în măruntaiele crocodilului, cu însărcinări speciale, ar fi, după părerea mea personală, un lucru absurd. Mă tem că în state nu e prevăzută o asemenea funcție. Și ce fel de însărcinări ar putea să primească, de pildă, într-o asemenea situație.

— Să studieze, să zicem, natura chiar în firea ei – pe viu. Astăzi, tot felul de științe naturale, botanica și altele sunt doar la mare preț... Ar putea să trăiască acolo și să facă comunicări... Hai să zicem, cu privire la digestie, sau pur și simplu despre viața și obiceiurile animalelor. O delegație în vederea culegerii de date documentare.

— Adică, în domeniul statisticii. In asta, drept să spun, nu mă prea pricep și nici măcar nu sunt filosof. Date, zici! Păi, noi și așa suntem copleșiți de tot felul de date și nici nu mai știm ce să facem cu ele. Pe lângă aceasta, o asemenea statistică prin ea însăși e cam primejdioasă...

— Și de ce-i primejdioasă?

— Ce imai itura-vura, eu zic că-i primejdioasă! Apoi, gân-dește-te și cred că ai isă fii de acord cu mine, că toate aceste date el le va culege, ca să zicem așa, stând Culcat pe o rină Și unde s-a mai văzut ca cineva să-și facă -serviciul culcat pe o rână? Ar fi o inovație și încă una foarte periculoasă j mai cu seamă că nu există – o repet – nici un precedent în acest sens. Uite, dacă am avea cel puțin un singur precedent, atunci cred că s-ar putea obține pentru el o delegație de deplasare.

— De unde să avem asemenea precedente, Timofei Semionâci, când în țara noastră până acum n-au mai fost aduși crocodili vii?

— Hm! Da... Făcu, impresionat de acest argument, Timofei Semionâci și căzu din nou pe gânduri. Dacă vrei să știi, obiec-țiunea asta a dumitale mi se pare cât se poate de judicioasă și ar putea chiar să servească drept temei pentru cercetarea ulterioară a cazului. Și totuși, când te gândești, că dacă o dată cu apariția la noi a unor crocodili vii, o să înceapă să ne dispară funcționarii și apoi, pe motivul că în pântecul crocodilului e cald și moale, or să înceapă să pretindă să fie delegați acolo, ca pe urmă să zacă pe o rână... Cred că ești de acord și dumneata că ar fi un exemplu dăunător. Te pomenești că, așa, fiecare va căuta să se vâre în burta unui crocodil ca să primească leafa degeaba.

— Dă-ne o mână de ajutor, Timofei Semionâci, fă-ne acest serviciu! Apropo: Ivan Matveici m-a rugat să-lți transmit o datorie de la cărți, isapte ruble, ide la o partidă de eralaș.

— Așa-i, pierduse la cărți dăunăzi, la Nikifor Nikiforici! Mi-aduc aminte. Și ce bine dispus era în seara aceea, ne-a distrat pe toți și uite acum, ce belea...!

Bătrânul era sincer mișcat.

— Nu ne lăsa, Timofei Semionâci.

— • îți făgăduiesc să fac tot ce-mi stă în putință. Am să încerc să intervin personal, în mod particular și cu titlu informativ, acolo unde trebuie. Dumneata, însă, vezi de află, așa, pe cale neoficială, pe de lături, ce anume preț ar fi de acord să primească proprietarul pentru crocodilul său?

Timofei Semionâci părea vizibil îmbunat.

— Negreșit, am răspuns eu și îndată vin la dumneata să-ți dau raportul.

— Bar nevastă-sa... E singură acum f S-o fi plictisind de inoarte, sărăcuța de ea?

— N-ar fi rău să-i faci o vizită, Timofei Semionâci.

— Chiar așa, am să-i fac o vizită, mă și gândeam la asta mai adineauri. E un prilej cât se poate de nimerit... Cine naiba l-a pus să se ducă la panoramă să vadă crocodilul ăsta? De altfel, nu m-aș da nici eu în lături să-mi arunc, doar așa, ochii...

— Să te duci, Timofei Semionâci, să te duci să-l vizitezi și pe nenorocitul acela de Ivan Matveici.

— Am să mă duc neapărat. Bineînțeles, pasul acesta al meu nu trebuie socotit ca o intenție de a-i da vreo speranță. Mă voi duce ca o pensoană particulară... Așadar, la revedere; acum sunt așteptat la Nikifor Nikiforâci; poate treci și dumneata pe acolo?

— Ba nu; eu trebuie să mă duc la prizonierul nostru.

— Ca să vezi, iată-l acum și prizonier!... Ce imprudență!

Mi-am luat rămas bun de la moșneag. Tot felul de gânduri îmi roiau prin cap. E un om cumsecade și tare cinstit acest Timofei Semionâci, dar nu știu de ce, despărțindu-mă de el, m-am bucurat totuși că-și sărbătorește jubileul de cincizeci de ani și că oameni ca Timofei Semionici se întâlnesc la noi din ice în ce mai rar astăzi. M-am îndreptat, firește, grăbit spre Pasaj ca să-l pun la curent despre toate pe sărmanul Ivan Matveici. Eram curios la culme să aflu cum s-a instalat acolo, în crocodil și cum în general un om poate să viețuiască în burta crocodilului. Mă întreb, dacă într-adevăr e cu putință ca cineva să trăiască într-un crocodil? Uneori, zău, aveam impresia că toate acestea nu erau decât un coșmar, un vis groaznic, monstruos, cu atât mai mult cu cât era vorba, de fapt, despre un monstru...

III.

Și totuși nu era un vis, ci realitatea crudă, neîndoielnică. Căci altminteri, de ce m-aș fi apucat să vă povestesc! Dar să continuu...

Am ajuns ia Pasaj destul de dirziu, cam pe ia ora noua și pentru a pătrunde în camera unde era expus crocodilul, a trebuit să folosesc intrarea din dos, deoarece neamțul închisese panorama de data aceasta mult mai devreme ca de obicei. El se plimba prin încăpere îmbrăcat ca de casă, într-un surtuc ponosit și soios, în schimb părea incomparabil mai bine dâspus decât în dimineața acelei zile. Se vedea bine că nu mai are nici o teamă și că „publicum mult venit”. Mai târziu apăru și Multei, probabil ca să-mi pândească orice mișcare. Din când în când, neamțul și cu Mutter a lui își vorbeau misterios în

șoaptă. Cu toate că panorama era închisă, el îmi pretinse totuși o monedă 'de douăzeci și cinci de copeici. Ce exces de acuratețe!

— Tumneata trebui plătit la mine fiecare dat; publicum trebuie plătit una rublă, iar tumneata douăzeci și cinci kopeiken, căci tumneata ești bun prieten la al vostru bun prieten, iar ich dau respect la prietenie...

— Trăiești, ești încă viu, scumpul și eruditul meu prieten? Strigai cu glas tare, apropiindu-mă de crocodil, în speranța că vorbele mele vor ajunge la urechile lui Ivan Matveici și-i vor măguli amorul propriu.

— Viu și sănătos, răsună surd vocea lui, de parcă ar fi venit de undeva de departe sau de sub pat, cu toate că mă aflam foarte aproape, viu și sănătos, dar despre asta mai pe urmă... Ce se mai aude?

Prefăcându-mă că nu i-am auzit întrebarea, mă grăbii să-l descos plin de solitudine: cum se simte, cum o mai duce, cum e acolo și în general ce e pe acolo în burta crocodilului? Asta o cereau și sentimentele mele de prietenie și regulile de cea mai elementară politețe. El mă întrerupse, înciudat, făcând pe capriciosul.

— Ce se mai aude? Strigă el, vorbindu-mi după obicei, pe un ton de comandă cu vocea-i pițigăiată, de data aceasta nespus de antipatică.

I-am povestit, până în cele mai mici amănunte, toată convorbirea mea cu Timofei Semionâci pe un ton care să-i dea a înțelege că sunt jignit.

— Moșneagul are dreptate, hotărî Ivan Matveici pe același ton tăios pe care îl adopta de fiecare dată față de mine. Îmi plac oamenii practici și nu pot să sufăr pe molâii sentimentali. Sunt gata însă a recunoaște că ideea ta în privința

Delegației nu-i chiar absurdă de tot. Într-adevăr, aș putea să comunic de aici multe informații interesante din punct de vedere etic și științific. Acum însă lucrurile iau o întorsătură cu totul neprevăzută, de aceea, nu chestiunea lefii trebuie să ne preocupe în pTknul rând. Ascultă-mă cu băgare de seamă. Stai jos sau ești în picioare?

— În picioare.

— Ia loc atunci, «șază-te undeva, fie chiar și pe dușumea și ascultă-mă cu toată atenția.

Înciudat, apucați un scaun și, punându-l lingă lădoiul crocodilului, îl titântii cu zgomot pe dușumea, ca să-mi vărs năduful.

— Ascultă, începu el poruncitor, s-a adunat astăzi aici o lume imensă j către seară, mulțimea nu mai încăpea, așa încât a trebuit să intervină poliția ca să facă ordine. La ora opt, adică mai devreme ca de obicei, proprietarul găsi cu cale să închidă panorama, ca să aibă timp să facă numărătoarea banilor încasați și să se pregătească mai bine pentru a doua zi. Sunt convins că mâine lumea va da năvală ca la iarmaroc. Așadar, ne putem aștepta ca toți oamenii culți din capitală, doamnele din înalta societate, ambasadorii, juriștii ș.a.m.d. să vină în pelerinaj pe aici. Mai mult chiar: vor sosi vizitatori până și din provinciile cele mai îndepărtate ale întinsului și atât de interesantului nostru imperiu. În concluzie, oohii tuturor sunt pe mine și, deși zac ascuns aici,

totuși am un rol de primă importanță. De aceea, mi-am pus în gând să încep o acțiune de luminare a acestei gloate de gură-cască. Pe baza experienței căpătate, le voi oferi un exemplu de măreție și de resemnare în fața destinului! Voi fi, ca să zic așa, o tribună de pe care voi începe să îndrum omenirea. Dacă n-ar fi decât informațiile științifice pe care le-aș putea furniza cu privire la monstrul în care locuiesc acum – și tot ar fi niște lucruri prețioase. De aceea, nu numai că nu mă plâng de ceea ce mi s-a întâmplat, ci, dimpotrivă, sper că prin aceasta să fac cea mai strălucită carieră.

— Vezi numai să nu te plictisești, observai eu cu ironie usturătoare.

Mă indigna mai cu seamă faptul că Ivan Matveici nu mai folosea pronume personale, atât de mult i se urcase la cap. Aiurelile pe care le debitase acum avură darul să mă scoată din sărite! „Cum poate fi atât de îngâmfat zănaticul ăsta în situația în care se găsește? Scrâșneam eu în sinea mea. In asemenea împrejurări ar fi trebuit să verse lacrimi amare și nu să se umfle-n pene.”

— N-am să mă plictisesc câtuși de puțin! Mi-o reteză scurt, pentru că sunt pătruns de idei mărețe; abia acum am prilejul să visez în voie la îmbunătățirea sortii întregii omeniri. Din pânțele acestui crocodil va țâșni acum adevărul și lumina. Nu mă îndoiesc că aici am să ajung să descopăr o nouă teorie proprie a noilor relații economice, teorie cu care mă voi putea mândri. Până acum, n-am putut s-o fac din lipsă de timp, absorbit ide slujbă și de deșarte distracții mondene. Voi răsturna tot ce s-a afirmat până acum și voi deveni un nou Fourier. Apropo – i-ai dat cele șapte ruble lui Timofei Semionâci?

— I-am dat de la mine, încuviințai eu, căutând să subliniez prin ton că banii i-am avansai din propriul meu buzunar.

— Las' că ți le restitui, n-avea nici o grijă, răspunse el cu trufie. Aștept să mi se mărească cât de curând leafa, căci cine ar merita acum acest lucru mai mult decât mine? Aduc foloase incalculabile. Dar să revenim la chestiunile noastre. Ce-i cu soția...?

— Întrebi, probabil, de Elena Ivanovna?

— Ce-i cu nevastă-mea? Țipă el, de data aceasta cu o voce și mai stridentă.

N-aveam încotro! Supus, dar scrâșnind din dinți, i-am povestit cum am lăsat-o pe Elena Ivanovna. Dar nu-mi dădu răgaz să isprăvesc.

— În privința ei, am niște planuri cu totul speciale, în-cejpu el nerăbdător. Dacă eu am șanse să devin celebru aici, vreau ca ea să ajungă celebră acolo. Savanții, poeții, filosofii, mineralogii veniți de pretutindeni, oameni de s'tat, după ce se vor întreține dimineața cu mine, seara se vor duce în salonul ei. Începând din săptămâna viitoare, ea va trebui să dea recepții în fiecare seară. Leafa dublată va permite să facem față cheltuielilor și, întrucât recepțiile acestea se vor limita la ceai și câțiva lachei angajați, totul va merge strună. Și aici și acolo nu se va vorbi decât despre mine. De mult aștept prilejul acesta de a fi în centrul atenției și în gura tuturor, dar nu mi-a fost dat să-mi văd visul cu ochii din cauza gradului mic și isituației mele neînsemnate în

societate. Acum, idealul meu se va înfăptui datorită unei simple (înghițituri de crocodil. Orice cuvânt al meu va fi ascultat, orice cugetare va fi cântărită, discutată, transmisă din gură în gură și publicată. Abia acum o să le arăt eu cine sunt I Toată lumea își va da seama, în sfârșit, ce imense capacități au fost lăsate să se irosească în măruntaiele unui monstru. „Omul acesta ar fi putut ajunge ministru de externe, ar fi putut conduce un regat”, vor spune unii. „Da, omul acesta încă n-a condus până acuma nici un regat străin”, vor spune alții. În ce măsură, întrucât, te-ntreb, aș fi mai prejos de un oarecare Gar-nier^Pages 9, de pildă, sau cum s-or mai fi chemând acolo?... Nevastă-mea trebuie să fie pendant-umeu: eu sânt înzestrat cu inteligență, ea are farmec și frumusețe. „E frumoasă, de aceea și este soția lui”, vor zice unii., /E frumoasă tocmai pentru că este soția lui”, vor corecta alții. Pentru orice eventualitate, Elena Ivanovna să-și cumpere chiar mâine dicționarul enciclopedic editat sub îngrijirea lui Andrei Kraievski, pentru a fi în stare să întrețină orice discuție înaltă. Să caute în primul rând să citească articolul premier-politic din S. Petei-burgskie izvestia, comparând zilnic cu ceea ce aipare în Voios. Sper că patronul va consimți să mă ducă din când în când, împreună cu crocodilul lui, în strălucitul salon al soției mele. Stând în lădoi, în mijlocul salonului somptuos, am să rostesc cu dărnicie cugetări spirituale, pe care le voi pregăti încă de dimineață. Unui bărbat de stat îi voi împărtăși proiectele mele; cu poezii voi face conversație în rime •, față de doamne voi fi glumeț și curtenitor, fără să depășesc limitele unei iținute absolut decente, dat fiind că în situația actuală nu prezint nici o primejdie pentru soții lor. Tuturor le voi da prin persoana mea pilda măreață a supunerii față de soartă, față de voia Providenței. Din nevastă-mea am să fac o sclipitoare doamnă literată; am s-o lansez și tot eu am s-o explic publicului: fiind soția mea legitimă, ea trebuie să întrunească cele mai alese însușiri și dacă lui Andrei Alexan-drovici pe bună dreptate i se spune Alfred de Musset al Rusiei, apoi cu și mai multă dreptate se va spune despre Elena Ivanovna că este o adevărată Eugenie Tour a noastră, a rușilor.

Mărturisesc că, deși toate aberațiile astea se potriveau într-o oarecare măsură lui Ivan Matveici, așa cum îl cunoșteam dintotdeauna, totuși, la un moment dat, îmi venea să cred că are febră și că aiurează. Era același, obișnuitul Ivan Matveici, văzut însă printr-o lupă care mărește de cel puțin douăzeci de ori.

— Dragă prietene, l-am întrebat eu, nutrești speranța s-o duci așa vreme îndelungată? Și, în general, spune-mi: ești bine, sănătos? Cum mănânci, cum dormi, cum respiri? Iți sunt doar prieten și cred că vei fi de acord și tu că întâmplarea aceasta este cu totul supranaturală și, ca atare, curiozitatea mea e cât ise poate de firească.

— O curiozitate deșartă și atâta tot, rosti el sentențios. Cu toate astea, ți-o voi satisface. Mă întrebi icum m-am aranjat în interiorul monstrului? În primul rând, crocodilul, spre marea mea surprindere, s-a dovedit a fi complet gol. Tot interiorul lui nu este decât un imens sac gol, făcut din cauciuc, asemenea produselor de cauciuc care se vând la noi pe Gorohovaia sau

Morskaia și dacă nu mă 'ânșel și pe bulevardul Voznesenski. Altfel, gândește-te și tu, cum aș fi putut să încap într-însul?

— E cu puțință oare? Am exclamat eu, cuprins de o legitimă mirare. E cu puțință oare ca pe dinăuntru crocodilul să fie cu desăvârșire gol?

— Cu desăvârșire, confirmă aspru și impunător Ivan Matveici. Probabil că a fost făcut așa după legile înseși ale naturii. Crocodilul nu are decât o gură imensă, prevăzută cu niște dinți ascuțiți și, ca anexă la această gură, o coadă destul de lungă. Asta-i cam tot ce are de fapt. Iar la mijloc, între aceste două extremități, se află o cavitate goală, căptușită cu un fel de cauciuc, ba, mai mult ca sigur, este chiar cauciuc veritabil.

— Dar coastele, stomacul, intestinele, ficatul, inima? L-am întrerupt eu, cu un fel de ciudă.

— Nici pomeneală de așa ceva. N-nimic, absolut nimic din organele amintite și probabil că nici n-au existat vreodată. Toate acestea nu sunt decât fantezia deșartă a unor călători neserioși. Așa cum este umflată o pernă pentru cei cu hemoroizi, tot așa umplu și eu, prin persoana mea, vidul acestui crocodil. El este elastic și deci poate fi întins până la dimensiuni uriașe. Chiar și tu, în calitatea ta de prieten al casei, ai fi putut să încapi alături de mine, dac-ai fi fost cât de cât animat de sentimente generoase. Ba și atunci ar mai fi rămas loc destul. Mă gândesc chiar că, la nevoie, aș putea s-o poftesc aici și pe Elena Ivanovna. De altfel, conformația asta cu vid lăuntric a crocodilului este în deplină concordanță cu științele naturale. Pentru că să presupunem, de pildă, că tu ai fi fost chemat să construiești un crocodil nou; de la bun început, ți-ai fi pus întrebarea cât se poate de firească: care este însușirea principală a unui crocodil? Răspunsul e clar: să înghită oameni. Cum s-ar putea realiza, așadar, o construcție corespunzătoare pentru ca el să poată înghiți oameni? Răspunsul e și mai clar: lăsându-l complet gol pe dinăuntru. De mult încă fizica a demonstrat că natura nu suportă vidul. De aceea și interiorul unui crocodil trebuie să fie neapărat gol, ca să nu poată suporta vidul și deci să fie oricând dispus a înghiți și a-și umple golul cu ce se nimerește. Iată, așadar, singura explicație logică și rațională a faptului că toți crocodilii ne înghit pe noi, oamenii. Cu totul altfel e construit omul: cu cât mai gol este, de pildă, capul unui om, cu atât mai puțin simte nevoia să-l umple, aceasta fiind singura excepție de la regula generală. Toate astea mi se par acum clare ca lumina zilei: toate aceste adevăruri am ajuns să le descopăr prin propria mea minte și experiență acum când mă aflu, ca să zic așa, chiar în străfundurile naturii, în retorta ei, cu urechea ciulită la bătaile pulsului ei. Până și etimologia vine în sprijinul teoriei mele, deoarece însăși denumirea de crocodil înseamnă lăcomie nemăsurată. Crocodil – Ciocodillo —• este, fără îndoială un. Cuvânt de origine italiană, contemporan, probabil, cu vechii faraoni egipteni și de-rivând, după cât se pare, din rădăcina cuvântului franțuzesc CToquer, ceea ce înseamnă a imânca, a devora și, în general, a folosi ceva drept aliment. Toate acestea am de gând să le expun în prima mea conferință în fața publicului ce se va aduna în salonul Elenei Ivanovna, atunci când voi fi transportat acolo cu lădoi cu itot.

— Dragul meu prieten, n-ar strica de loc să iei un purgativ! Strigai eu pe negândite, în timp ce în sinea mea repetam îngrozit: „Are febră, febră, precis are febră I”

— Fleacuri! Făcu el disprețuitor. Și apoi, nu te gândești că în actuala mea situație ar fi cât se poate de incomod. Am bănuț, de altfel, că ai să aduci vorba de purgative.

— Și totuși, dragă prietene, spune-mi cum... Cum te hrănești acum? Ai stat la masă azi, sau n-ai stat?

— N-am stat la masă, dar sunt satul și foarte probabil că de acum încolo nu voi mai avea nevoie niciodată de hrană! De altfel, e lesne de înțeleș: umplând cu persoana mea pânțelele crocodilului, prin însuși acest fapt, el se simte sătul. De-acum înainte, ani de-a rândul se poate lipsi de hrană. Pe de altă parte, sătul de prezența mea, îmi va transmite la rândul lui toate sucurile vitale din corp. Asta ar veni cam așa cum se întâmplă cu unele femei cochete până la rafinament, care-și oblojesc la culcare trupul durdului cu bucăți de carne crudă, pentru ca apoi, după baia de dimineață, să pară proaspete, zvelte, fragede și seducătoare. În felul acesta, hrănin-du-l pe crocodil, la rândul meu eu capăt de la el hrana necesară, ceea ce înseamnă că ne hrănim reciproc. Cum însă nu-i de loc ușor, chiar și pentru un crocodil, să mistuie un om ca mine, se poate presupune că-i cade greu la stomac, deși — propriu-zis — nici nu-l are; și iată de ce, pentru a nu-i pricinui monstrului o durere inutilă, caut să mă răsucesc cât mai rar de pe o parte pe alta și, cu toate că aș fi putut s-o fac în voie, mă abțin, îndemnat de sentimente de adevărată omenie. Ar fi singurul inconvenient al situației mele din momentul de față și, într-un sens alegoric, Timofei Semionâci are perfectă dreptate când mă consideră un om care zace pe o rină! Dar eu voi dovedi că și stând culcat pe o rână — ba mai mult decât atât — că numai stând așa culcat pe o rână, ar putea fi transformată soarta omenirii. Toate marile idei • și teorii din paginile ziarelor și revistelor noastre isunt de bună seamă emise de niște oameni care zac pe o rână; iată de ce li se zice: „idei de cabinet”. Ei și? Puțin îmi pasă cum li se zice! Am de gând să născocesc acum un întreg sistem social și nici nu[^]ți închipui ce ușor e să faci așa ceva! E de ajuns să te izolezi undeva departe de (lume, într-un colț singuratic sau chiar într-un crocodil, să închizi ochii și pe dată ai și născocit un adevărat paradis pentru întreaga omenire. Adineauri, imediat după plecarea voastră, m-am apucat să meditez și am (născocit trei sisteme de acest fel, iar acum sunt pe cale de a elabora un al patrulea. E drept că pentru asta trebuie întâi să răstorn totul; dar, stând așa într-un crocodil, e foarte ușor să dărâmi orice; ba, aș spune că abia aici, în burta crocodilului vezi parcă mai limpede totul... Firește, în situația mea de acum există și unele inconveniente, deși nu prea grave; interiorul crocodilului e cam umed și vâscos; pe deasupra, mai miroase și a cauciuc, așa încât mereu mi se pare că am la nas galoșii mei de ainul trecut. Cam la asta se reduc toate inconvenientele.

— Ivan Matveici, l-am întrerupt eu fiindcă nu mă mai răbda inima, tot ce-mi spui este atât de extraordinar, încât pare de necrezut. Ai de gând cu adevărat să nu mai mănânci, să nu mai stai la masă toată viața?

— Ce preocupări meschine te frământă, cap sec ce ești! Eu îi vorbesc despre idei mărețe, iar el... Află dar, că mă simt sătul alimentii; du-mă doar cu aceste idei mari care luminează bezna din jurul meu. De altfel, simpaticul proprietar al acestei dihanii, de comun acord cu buna lui Mutter, a ho-tărât adineauri să introducă în fiecare dimineață în gâtulejul crocodilului un tub metalic prin care să pot suge cafeaua cu lapte, sau supă cu pâine albă muiată în ea. Tubul a și fost comandat undeva la un meșter din apropiere, deși personal consider că e un lux de prisos. Sper să trăiesc în felul acesta cel puțin o mie de ani, dacă e adevărat că atâta durează o viață de crocodil; și fiindcă veni vorba, fă bine și consultă chiar mâine vreun tratat de științe naturale, ca să-mi spui dacă nu cumva am greșit, confundând crocodilul cu vreo altă fosilă. Un singur lucru mă cam pune pe gânduri: întru-cât sunt îmbrăcat în haine de stofă, iar în picioare port ghete, trag nădejde că dihania nu mă poate digera; pe de altă parte, atâta timp cât sunt viu, mă împotrivesc cu toată puterea voinței mele să fiu digerat; pentru că, e de la sine înțeles, n-am poftă să mă transform în ceea ce se transformă orice hrană; ar fi prea înjositor pentru mine! Mă tem totuși că în decursul celor o mie de ani stofa din care e confecționată îmbrăcămintea mea, fiind din nefericire de producție indigenă, ar putea să putrezească și atunci, rămânând fără haine, cu toată împotrivirea mea, te pomenești c-o să fiu până la urmă digerat. Bineînțeles, în timpul zilei nu voi admite în ruptul capului așa ceva; noaptea însă, în timpul somnului, când voința îl părăsește pe om, se prea poate să am soarta umilitoare a unui cartof oarecare, a unei plăcinte sau a unei fripturi de vițel. Gândul acesta mă înnebunește. Numai acest singur motiv ar fi de ajuns ca să justifice modificarea tarifelor de schimburi comerciale pentru a se încuraja astfel un import masiv de stoffe englezești, care sunt mai trainice și, ca atare, ar putea să reziste timp mai îndelungat forțelor naturii, în cazul când nimerești într-un crocodil. Chiar la prima ocazie voi căuta să împărtășesc această idee oamenilor de stat și totodată cronicarilor politici și gazetelor noastre din Petersburg. N-au decât să trâmbețeze! Sunt convins că nu numai asta vor avea de învățat de, la mine. Prevăd că în fiecare dimineață, în jurul meu se vor îmbulzi o droaie întreagă de asemenea ziariști, cu gologanii pentru taxa de intrare luați din casa redacțiilor, dornici să afle părerile mele despre telegramele sosite în ajun. Pe scurt, viitorul îmi apare în culori dintre cele mai "trandarifii.

„Febră, precis are febră”, bolboroseam ca pentru mine.

— Prietene dragă, dar libertatea? Îl iscodii în dorința de a-i afla părerea și 'ân această chestiune. Căci tu stai acolo, cum s-ar spune, ca la pușcărie, pe când omul ar trebui de fapt să se bucure de libertate.

— Ești un nătărău, răspunse Ivan Matveici. Numai oamenii primitivi rțin la independență, celor înțelepți le place ordinea, iar ordine nu-i l0...

— Pentru Dumnezeu, Ivan Matveici!

— Taci și ascultă! Țipă el, supărat că l-am întrerupt. Niciodată n-am simțit'un elan mai puternic 'ca acum. În adăpostul meu strimt, nu mă tem decât de un singur lucru – de critica literară a revistelor voluminoase și de fluierăturile gazetelor noastre satirice. Mă tem ca nu cumva vizitatorii superficiali, proștii și invidioșii, în general tot felul de nihiliști să nu mă ia peste picior. Eu însă voi lua toate măsurile de precauție. Aștept cu nerăbdare să aflu mâine ce spune lumea și mai ales presa despre cazul meu. Chiar mâine să-mi comunici neapărat ce scriu gazetele.

— Bine, mâine dimineață am isă-ți aduc un maldăr de ziare.

— Mă gândesc că mâine ar fi încă prematur să ne așteptăm la comentarii în ziare, deoarece anunțurile nu se tipă-xesc decât a patra zi. De azi înainte, însă, să vii în fiecare seară prin intrarea din dos. Am de gând să te fac secretarul meu. Ai să-mi citești ziarele și revistele, iar eu am să-ți dictez ideile mele și am să-ți dau însărcinări. În primul rând, să nu uiți de telegrame. Zilnic vreau să am aici toate telegramele sosite din Europa. Acum, destul! Ți-o fi somn și poate vrei să te duci acasă să te culci. Du-te și nu te mai gândi la ce ți-am spus despre critică: nu mă tem de ea fiindcă ea însăși se află într-o situație critică. E de ajuns să fii înțelept și virtuos și negreșit te vei înălța pe un pedestal. Dacă nu un al doilea Socrate, atunci un Diogene, sau și unul și altul la un loc – iată viitorul meu loc în sânul omenirii.

În felul acesta ușuratic și insinuant (să ținem seama că era într-o stare febrilă!) se grăbi Ivan Matveici să-și expună gândurile, aidoma acelor muieri slabe de fire despre care o • zicală spune că nu sunt în stare să păstreze nici cel mai mic secret. De altfel, tot ce mi-a vorbit el despre crocodil mi s-a părut foarte suspect. Cine ar putea crede că un crocodil e cu desăvârșire gol pe dinăuntru? Pun rămășag că toate acestea el le-a născocit numai din pură lăudăroșenie, din orgoliu și, în parte, din dorința de a ima umili. E drept că nu era tocmai sănătos, iar unui bolnav trebuie să-i treci multe cu vederea: mărturisesc, însă, cu toată sinceritatea că, de ciînd îl știu, Ivan Matveici mi-a fost întotdeauna nesuferit. Toată viața mea, începând din copilărie chiar, m-am străduit, dar n-am reușit în nici un chip, să scap de sub tutela lui. De nu știu câte ori aim vrut să rup orice legătură cu el, să4 dau naibii și de fiecare dată simțeam o forță imponderabilă care mă atrăgea spre el, ca și cum aș fi sperat mereu că voi izbuti să-i demonstrez ceva și să mă răzbun – pentru ce anume n-aș putea spune nici eu. Ciudat lucru mai e și prietenia noastră! Aș putea să afirm cu toată certitudinea că nouăzeci la sută eram prieten cu el numai din necaz sau de ciudă. Totuși, de data aceasta, ne despărțirăm cu oarecare emoție și căldură.

— Prieten al tumitale foarte teștept, îmi spuse cu glas scăzut neamțul, intenționând să mă conducă: ascultase cu atenție toată conversația noastră.

— Apropo, spusei eu, ca să nu uit, cât ai cere pentru crocodilul dumitale dacă te-ai hotărî să-l vinzi?

Ivan Matveici care auzise întrebarea, aștepta curios răspunsul. Se vede treaba că nu i-ar fi convenit ca neamțul să ceară o sumă mică; în orice caz, l-

am auzit scoțând un sunet cu totul neobișnuit când mi-am formulat întrebarea.

Dintru început, neamțul nici n-a vrut să audă de așa ceva, ba chiar îi sări muștarul.

— Nimeni nu are drept de cumpărat crocodil al meu personal! Strigă el, înfuriat și roșu ca racul. Ich nu vreau vânzare crocodil! Nu primesc nici milion talem pentru crocodii al meu. Azi adunat o sută treizeci talem de” la publicum, mâine adunat zece mii talem, pe urmă sute de mii talem pe zi adunat. Nu vreau vânzare crocodil.

Ivan Matveici chicoti de plăcere.

Luându-mi inima în dinți, calm și stăpân pe mine – căci îmi îndeplineam datoria de adevărat prieten – am încercat să-l conving pe acest neamț nesățios că socotelile de acasă • nu se potrivesc cu cele din târg, că dacă în fiecare zi va aduna icâte o sută de mii, apoi în patru zile prin menajeria lui se va perinda întreg Petersburgul și după aceea nu va avea de la cine să mai adune, că și viața și moartea sunt în mâinile Domnului își deci și crocodilul ar putea într-o zi să se prăpădească așa, din senin, iar Ivan Matveici să se îmbolnăvească și să moară etcetera, etcetera.

De data aceasta, neamțul păru impresionat.

— Am să dai la el picături de la farmacia, spuse el după câteva 'clipe de gândire – și prieten tumitale nu murit.

— Lasă picăturile, mă întreceam eu în argumente, gân-dește-te că ar putea să se iste și un proces la tribunal din toate astea. Cine știe dacă soția lui Ivan Matveici n-o să ceară să-i fie restituit soțul ei legitim. Uite, dumitale ți-e gân-dul numai la îmbogățire, dar nu ți-a dat prin cap că s-ar cădea să-i fixezi o pensie cât de mică și Elenei Ivanovna?

— Nu, nu gândit, răspunse aspru și neînduplecat neamțul.

— Nu-nu, nu gândit, întări cu oarecare răutate și Mutter.

— În cazul acesta, n-ar fi mai bine să acceptați o sumă poate ceva mai modestă, dar bani peșin, decât să vă treziți cu cine știe ce surpriză? Socott de datoria mea să precizez că nu vă întreb numai așa, din simplă curiozitate.

Neamțul o trase pe Mutter da o parte și se puseră la sfat în colțul unde se afla cușca cu cea mai mare și mai oribilă maimuță din întreaga colecție, i – Așteaptă să vezi, îmi spuse Ivan Matveici.

În ce mă privește, în clipa aceea aveam o poftă nebună, în primul rând, să-i trag o mamă de bătaie neamțului, în al doilea rând, să-i rup câteva coaste lui Mutter, și-n al treilea rând, să-l cotonogesc pe Ivan Matveici pentru trufia lui nemăsurată. Dar ce însemnau toate acestea în comparație cu răspunsul pe care mi l-a dat hrăpărețul de neamț?

După ce se sfătui cu Mutter, el pretinse pentru crocodilul său cincizeci de mii de ruble în obligațiuni de la ultimul împrumut intern cu loterie, o casă de piatră cu o farmacie proprie instalată în ea, pe strada Gorohovaia și, pe deasupra, gradul de colonel rus.

— Ai văzut?! Izbucni triumfător Ivan Matveici. Ce-ți spuneam eu?! În afară de dorința lui absurdă de a deveni colonel, neamțul are perfectă dreptate, pentru că e pe deplin conștient de valoarea actuală a monstrului expus de el. Principiul economic – înainte de toate

— Cum se poate una ca asta?! Strigai eu, indignat la culme. Cum îndrăznești să ceri gradul de colonel? Ce fapte eroice ai săvârșit -dumneata, ce serviciu important ai adus țării, cu ce glorie militară te-ai acoperit? Spune și dumneata, dacă după toate acestea nu ești un smintit?

Li —• Smintit! Ripostă, ofensat, neamțul. Nu, ich om forte teștept, iar dumneata forte prost! Ich meritat colonel, pentru că ich expus crocodil în care un Hot-rat * viu șezut. Un rus nu pote expus crocodil cu Hoi-rat viu în el șezut! Ich om tare teștept și forte vreau să fiu colonel

— Atunci, adio, Ivan Matveici, își, tremurând de furie, am ieșit aproape în fugă din incinta crocodilului. Un minut mai mult și n-aș mai fi fost în stare să răspund de actele mele. Pretențiile, nemaiauzite ale acestor doi imbecili mă scosesea din fire. Aerul proaspăt de afară avu darul să mă răcorească, potolindu-mi indignarea. În cele din urmă, scuipând cu sete de vreo cincisprezece ori în dreapta și în stânga, am luat o birjă și, ajuns acasă, m-am dezbrăcat și m-am trântit în pat. Mă sfredelea gândul că Ivan Matveici mă făcuse secretarul lui particular. Să mori de plictiseală acolo în fiecare seară îndeplinindu-ți îndatoririle de adevărat prieten! Era din cale-afară! Simțeam o dorință turbată să mă lovesc cu capul de pereți și, într-adevăr, după ce am istins luminarea și m-am acoperit cu plapuma, mi-am dat Câțiva pumni în; cap și în alte părți ale trupului. Asta îmi mai ușura năduful și până la urmă, doborât de oboseală, adormii buștean. Toată noaptea n-am visat decât maimuțe, în schimb, înspre ziuă, mi s-a înfățișat în vis și Elena Ivanovna...

* Consilier de curte. (Gera.)

ÎV.

Maimuțele, se vede treaba, mi s-au arătat în vis pentru că le văzusem deunăzi în cușca neamțului; în ce o privește pe Elena Ivanovna, însă, lucrurile se prezentau cu totul altfel.

Țin să vă previn: iubeam pe această doamnă; dar totodată mă grăbesc să precizez într-un suflet: o iubeam ca un părinte – atâta tot, își altceva nimic. Afirm acest lucru pentru că deseori simțeam o dorință irezistibilă să-i sărut căpșorul sau obrăjorii ei rumeni. Și cu toate că nu mi-am realizat niciodată această dorință, mărturisesc că nu m-aș fi dat în lături s-o sărut chiar și pe buze. Ce zic pe buze! Să-i sărut chiar și dințișorii care, de câte ori râdea, străluceau atât de fermecător, ca un splendid șirag de perle. Și nu vă puteți închipui cât de des râdea! În momentele lui de tandrețe, când îi venea so giugiulească, Ivan Matveici o numea „mica mea nerozie” – denumire cum nu se poate mai potrivită și mai caracteristică pentru Elena Ivanovna. Era într-adevăr o bomboană de femeie și atâta tot. De aceea nu pot pricepe de loc cum să-i vină acum în cap aceluiași Ivan Matveici că ar putea să facă din soția lui o Eugenie Tour a Rusiei? În orice caz, visul meu, dacă nu punem la socoteală maimuțele,

mi-a produs o mare plăcere și, reamintindu-mi a doua zi, 'la ceaiul de dimineață, toate întâmplările din ajun, am hotărât să trec neapărat în drum spre serviciu pe la Elena Ivanovna, ceea ce, oricum, eram dator s-o fac în calitate mea de prieten al casei.

Într-o odăiță mititică de lingă dormitor (în casă i se spunea salonul mic, deși salonul mare era și el mic), pe un di-vănaș elegant, în fața unei măsuțe de ceai, într-un capot vaporeș de dimineață, ședea Elena Ivanovna, sorbindu-și cafeaua dintr-o ceșcuță minusculă în care muia un pesmecior la fel de minuscul. Era adorabilă, deși mi se păru cam îngân-durată.

— A, dumneata ești, ștregarule! Mă întâmpină ea cu un surâs distrat. Ia loc, flușturaticule. Ți ofer o cafea. Ei, ce-ai făcut ieri? Ai fost la bal mascat?

— Dar dumneata ai fost? Știi doar că eu nu prea sunt amator. Și apoi aseară l-am vizitat pe bietul nostru prizonier...

Mi-am lănsotit cuvintele cu un oftat și, luând din mâinile ei ceașca de cafea, am schițat o mină de circumstanță.

2G6

— Pe cine? Care prizonier? Ah, da! Sărmanul! Ei, ce-i cu el? Cred că se plictisește de moarte, acolo! Ascultă... Voiam să te-ntreb... Mi se pare că acum aș putea cere divorțul, nu-i așa?

— Divorțul? Indignarea mea (fu atât de mare, încât era cât pe ce să-mi vărs cafeaua. Precis că s-a băgat pe fir „oacheșul” acela, mi-am zis în gând.

Bănuiam pe unul oacheș, cu mustăcioară, care avea serviciul undeva pe la construcții și o vizita cam des pe Elena Ivanovna, pricepându-se de minune s-o amuze. Mărturisesc, îl uram din toată inima și nu încape îndoială că ieri avusese timp berechet să se întâlnească cu ea fie la bal mascat, fie chiar aici acasă și să-i împueze capul cu tot felul de baliverne!

— Ce vrei? Se grăbi să-mi replice Elena Ivanovna, de parcă și-ar fi pregătit anume răspunsul. El să zacă acolo în burta crocodilului, de unde poate că nici n-are să mai iasă vreodată, iar eu să stau și să-l aștept aicea! Eu știu că un soț trebuie să locuiască acasă la el, în sânul familiei și nu într-un crocodil...

— Dar e un caz Cu totul neprevăzut, am îndrăznit s-o contrazic, cuprins de o firească tulburare.

— Ah, nu, nu mai bate câmpii, nici nu vreau să te ascult, nu vreau, nu vreau! Izbucni ea și din nou o apucară panda-liile. Mă contrazici într-una, nesuferitule! Nici nu-i chip să stea cineva de vorbă cu dumneata. Nu ești în stare să-i dai omului un sfat mai de Doamne-ajută I Până și străinii îmi spun că pot obține divorțul, numai pentru motivul că Ivan Matveici de-acum înainte n-are să mai primească leafă.

— Elena Ivanovna, nu-mi vine a crede că dumneata poți să vorbești așa! Am exclamat eu patetic. Ce nelegiuit ți-a băgat toate astea în cap? Nu te gândești că pe un motiv atât de puțin întemeiat ca acela al lefii nu poți să ceri divorțul? Iar în ce-l privește pe sărmanul Ivan Matveici, te adoră, e mistuit,; ca să zic așa, de focul dragostei chiar și acolo în măruntaiele dihaniei. Mai mult decât atât – se topește de dorul dumitale ca o bucățică de zahăr. Aseară, de

pildă, în timp ce dumneata te distrai la bal mascat, el îmi spunea că în cel mai rău caz are de gând să-ți ceară, în calitate de soție legitimă, să vii la el, în interiorul crocodilului, cu atât mai mult cu cât monstrul se pare că e suficient de încăpător nu numai pentru două, ba chiar și pentru trei persoane.

Și i-am reprodus pe lo, c toată partea aceasta nespuse de interesantă a conversației mele de aseară cu Ivan Matveici.

— Cum? Ce-ai spus? Strigă ea, în culmea uimirii. Ai vrea să mă vâr își eu acolo, la Ivan Matveici? Ce idee! Dar cum aş putea să mă introduc așa, cu pălărie și în malacof? Doamne, ce nerozie! Nu te gândești ce figură aş face dacă m-ar vedea cineva băgându-mă lân crocodil... E pur și simplu ridicol! Și ce am să mănânc acolo, mă rog? Da... Dar ce fac acolo când... Ah! Dumnezeule, ce le-a trăsnet prin cap I... De distracții nici nu poate fi vorba! Ziceai că acolo miroase a gumilastic? Și ce m-aș face dacă ne-am lua la hanță – o să stăm tot așa culcați unul lângă altul? Ptiu, mi-e silă să mă și gândesc!

— De acord, sunt de acord cu toate aceste argumente, scumpa mea Elena Ivanovna, o întrerupsei eu, căutând să-i vorbesc cu acea firească înflăcărare care-l cuprinde pe om ori de câte ori simte că adevărul e de partea lui: dar în toată povestea asta dumneata nu apreciezi un singur lucru, nu apreciezi faptul că Ivan Matveici nu poate trăi fără dumneata, de vreme ce te cheamă acolo; înseamnă că este vorba de o iubire mare, o iubire pasionată, o iubire devotată și plină de elan... N-ai știut să prețuiești în toate acestea dragostea lui, scumpă Elena Ivanovna, înțelegi... Dragostea

— Nu vreau, nu vreau, nu vreau să aud nimic! Și, încercând parcă să se apere, dădea mereu din mâna ei mică și frumoasă, cu unghii trandafirii, strălucitoare, proaspăt spălate și curățate cu periuța! Urâciosule! Vrei să mă faci să plâng. Bagă-te dumneata acolo dacă-ți face plăcere. Doar îi ești prieten j prin urmare, n-ai decât să te culci lângă el din prietenie și toată viața să discutați acolo despre fel de fel de științe plicticoase...

— Degeaba îți bați joc de o asemenea eventualitate, am întrerupt-o eu, cu aerul cel mai grav din lume, pe această femeie flușturatică. Ivan Matveici m-a și poftit acolo. Firește, pe dumneata te obligă datoria, în timp ce eu m-aș duce! La el numai din generozitate. Povestindu-mi aseară despre elasticitatea neobișnuită a crocodilului, Ivan Matveici m-a făcut să înțeleg destul de limpede că acolo ar fi loc nu numai pentru voi doi, ci și pentru mine, în calitate de prieten al casei; în putea să-ncăpem toți trei, depinde numai de dorința mea. De aceea.

— Cum așa, toți trei? Exclamă Elena Ivanovna, privin-du-mă mirată. Cum adică noi... Chiar așa, toți trei să stăm acolo împreună? Ha, ha, ha! Tare proști mai sunteți! Ha, ha, ha! Ce ite-aș ciupi eu acolo, nesuferitule! N-ai mai scăpa de mine! Ha, ha, ha, ha, ha, ha.

Și, răsturnându-și căpșorul pe speteaza divanului, Elena Ivanovna râse cu hohote, aproape să-i dea lacrimile. Toate acestea și lacrimile și râsul ei, erau atât de seducătoare, tacit n-am mai putut rezista și mă repezii să-i sărut cu foc

mănuța, fără ca ea să mă respingă, trăgându-mă doar ușurel de urechi, în semn de împăcare.

Ne 'ânveselirăm amândoi, iar eu mă apucaii să-i povestesc în amănunt toate planurile pe care le făurise; în ajun Ivan Matveici. Ideea de a da recepții și de a avea un salon deschis îi plăcu grozav.

— ' în cazul acesta, trebuie să-mi fac foarte multe rochii noi, remarcă ea, de aceea va fi nevoie ca Ivan Matveici să-mi trimită cât mai repede și cât mai mulți bani... Dar, ia stai... Cum vine asta – adăugă ea apoi puțin contrariată – cum să fie adus aici în lădoiul acela? E pur își simplu caraghios! Nu vreau ca soțul meu să fie cărat într-un lădoi. Mi^ar fi rușine față de musafiri... Ah, nu accept așa ceva, nu, nu vreau...

— Apropo, ca să nu uit, a fost pe la dumneata aseară Timofei Semionâci?

— Ah, da, a fost: a venit să mă consoleze și,! Închipuiește-ți, am făcut împreună și o partidă de cărți. El a mizat pe bomboane, iar eu, dacă pierd, să-i dau voie să-mi sărute mâinile. Ce obraznic! Și, închipuiește-ți, era cât pe ce să mă însoțească la bal mascat! Zău așa!

— L^ai cucerit! Observai eu. Și mă întreb – cine ar putea să reziste (în fața farmecelor dumitale, seducătoarele!

— Gata, ai și -început cu complimentele! Ia stai, să te ciupesc o dată la despărțire, ca să-ți meargă bine. Am învățat să ciupesc strașnic. Ei, îți place? Și zici că Ivan Matveici a vorbit mult despre mine aseară?

— N-nu, nu chiar atât de mult... Trebuie să^ți spun că acuma îl pieocupă soarta omenirii întregi, făurește planuri... ar vrea...

— Va să zică așa? Atunci lasă-l în plata Domnului! Nici nu-mi mai povesti! Trebuie să fie din cale-afară de plictisitor. O să mă duc și eu să-l vizitez o dată. Chiar mâine mă duc, neapărat. Azi în nici un caz, mă cam doare capul și apoi, la ora asta, trebuie să fie prea multă lume... Toți ar spune: e nevasta lui și o să mă fac de răs... Adio. Diseară treci, probabil, pe acolo?

— Bineînțele, bineînțele, trec pe la el. Mi-a spus să vin neapărat și să-i aduc ziarele.

— Foarte bine! Admirabil! Du-te atunci la el și citește-i ziarele. Iar la mine să nu mai vii astăzi. Nu mă simt prea bine, sau poate c-am să mă duc undeva în vizită. Așadar, adio, ștregarule!

„Să știi că diseară vine la ea oacheșul acela”, stăruii în mine același gând.

La serviciu, bineînțele, nici n-am lăsat să se vadă că sunt copleșit de atâtea griji și preocupări. Curând observai, însă, că unele dintre ziarele noastre cele mai progresiste treceau în acea dimineață, cam prea rapid din mână în mină, iar colegii le frunzăreau cu niște mutre cât se poate de grave. Primul ziar care îmi căzu sub ochi fu Listok u, o publicație fără orientare precisă, aș spune, cu profil umanitarist în genere, din care pricină era cam disprețuită la noi, deși lumea n-o ocolea. Nu fără surprindere am citit următoarele: „Ieri, în imensa noastră capitală împodobită cu splendide clădiri, au început să circule niște zvonuri ciudate. Se spune că un oarecare N., cunoscut gastronom din înalta societate, plictisit probabil de bucătăria 'lui Borel12 și de cea a clubului X, a

intrat în clădirea Pasajului, mai precis în menajeria unde în momentul de față este expus un crocodil recent adus în capitală și a cerut să-i fie servit crocodilul la masa de prânz. Căzând la înțelegere cu proprietarul, el s-a apucat pe loc să-l devoreze (nu pe proprietar, care este un neamț foarte cuminte și înclinat spre acuratețe, ci pe crocodil) – așa viu cum era, tăind felii succulente cu briceagul său de buzunar și înghițindu-le cu mare poftă. Încetul cu încetul, crocodilul dispăru în stomacul voluminos al gastronomului, după care acesta era gata să devoreze și ihneumonul, însoțitorul permanent al crocodilului, crezând probabil că și acesta are un gust la fel de delicios. Departe de noi intenția de a combate acest nou produs alimentar, de mult cunoscut gastronomilor de peste graniță. De altfel, am prezis acest lucru cu mult îna-s.; l inte. Lorzii și călătorii englezi prind în Egipt crocodili în cantități imense și consumă spata monstrului în chip de biftec, cu muștar, ceapă și cartofi. Francezii, care s-au aciuat pe acolo o dată cu Lesseps, preferă labele coapte în spuză fierbinte și o fac, de altfel, în ciuda englezilor, oricând dispuși să-și bată joc de ei. Nu este exclus ca la noi să fie apreciate amândouă felurile de mâncare. În ceea ce ne privește, salutăm cu entuziasm dezvoltarea acestei noi ramuri industriale, de care deocamdată este lipsită patria noastră puternică și atât de variată în aspecte. După acest prim crocodil, dispărut în măruntaiele gastronomului petersburghez, nu va trece probabil nici un an și crocodilii vor fi aduși la noi cu sutele. Și de ce adică nu s-ar putea aclimatiza crocodilii și la noi, în Rusia? Dacă apele Nevei sunt prea reci pentru aceste interesante specii de venetici, în schimb, în capitală există lacuri, iar în împrejurimile orașului, numeroase e'leștee și gârle. De ce nu s-ar putea, de pildă, să se facă o crescătorie de crocodili la Pargolovo sau la Pavlovsk, iar la Moscova în iazurile din Presnia sau la Samoteok? Punând la dispoziția gastronomilor noștri rafinați o hrană plăcută și sănătoasă, crocodilii ar putea totodată să constituie un obiect de distracție pentru doamnele care se plimbă în jiiurul acestor iazuri, iar pentru copii un prilej de a studia științele naturale. Din pielea de crocodil s-ar putea confecționa tot felul de obiecte: tocuri de ochelari, valize, tabachere, portmoneuri și, de bună seamă, că nu un singur iniar neguțătoresc, în bancnote slinoase și atât de îndrăgite de negustorimea noastră, își va găsi adăpost în pielea de crocodil. Sperăm să mai revenim și cu alt prilej asupra acestui interesant subiect.”

Deși mă cam așteptam la așa ceva, totuși absurditatea acestei știri avu darul să mă năucească de-a binelea. Neavând cui să-mi împărtășesc impresiile, mă adresai lui Prohor Să-vici care ședea la biroul de vizavi, căci observasem că mă urmărește de mult cu privirea, Sn timp ce ținea în mână ziarul Voios, probabil cu intenția de a mi-l oferi. Primi tăcut din mâinile mele Listok și, transmițându-mi la nândul său Voios, trase o linie groasă cu unghia în dreptul unui articol asupra căruia, pesemne, voia să-mi atragă atenția. Prohor Savici al nostru era un om tare ciudat: holtei bătrân, veșnic tăcut și retras, nu întreținea cu colegii de birou relații de prietenie, nu vorbea aproape cu nimeni și avea despre orice și oricând părerea lui proprie, pe care însă nu accepta în nici un

chip s-o împărtășească altora. Trăia singur cuc. Nu știu dacă vreunul dintre noi îi călcase vreodată pragul.

Iată ce-ani citit la pagina indicată ide el 'din ziarul Voios: „Toată lumea știe că noi suntem un popor progresist și umanitarist și că în această privință vrem să fim în pas cu Europa. Dar în ciuda tuturor străduințelor noastre și a eforturilor depuse de publicația noastră, suntem încă departe de a fi... Evoluati” 13, ceea ce o dovedește cu prisosință cazul revoltător care s-a petrecut ieri la menajeria din Pasaj și pe care, de altfel, noi l-am prezis mai de mult. Sosește în capitala noastră un proprietar străin și aduce cu el un crocodil pe care-l expune publicului în menajeria din Pasaj. Ne-am grăbit de îndată să salutăm această nouă ramură a industriei utile – care, în general, lipsește patriei noastre puternice și atât de variate în aspecte. Aflăm însă că ieri, la ora patru și jumătate duipă-amiază, în întreprinderea proprietarului străin apare un individ extraordinar de voluminos, în stare de completă ebrietate, plătește taxa de intrare și pe loc, fără să avizeze pe cineva, se bagă direct în gâtul crocodilului care, bineînțeles, a fost nevoit să-l înghită, fie și numai din instinct de conservare, pur și simplu pentru a nu se sufoca. O dată ajuns în interiorul crocodilului, necunoscutul cade într-un somn adânc. Nici strigătele proprietarului străin, nici țipetele (familiei lui 'ângrozite, nici amenințarea cu poliția n-au nici un efect. Dinăuntru crocodilului nu se aud decât hohote de râs și amenințarea de a biciui pe toți cu verigile (sic!), în timp ce bietul mamifer, silit să înghită o asemenea îmbucătură, varsă zadarnic lacrimi. Bine spune proverbul că un musafir nepoftit e mai rău decât o năvălire de barbari. În ciuda proverbului însă, vizitatorul insolent nici nu se gândește măcar să iasă din crocodil. Nu iștim cum s-ar putea explica asemenea fapte barbare care constituie o mărturie a gradului nostru de înapoiere și care ne compromit în ochii străinilor.

— Nestăpânirea firii rusești și-a găsit pici o aplicare demnă. Se pune întrebarea, ce a vrut oaspetele acesta nepoftit? Ce căuta el? O încăpere caldă și confortabilă? Dar în capitala noastră există atâtea clădiri minunate, cu locuințe ieftine și foarte confortabile, cu apă curentă din Neva și scări luminate

\par cu gaz, pe lângă care nu arareori există și câte un portar angajat de proprietarul imobilului. Atragem atenția cititorilor noștri și asupra modului barbar de a trata în felul acesta animalele domestice: crocodilului venit la noi din străinătate, firește, îi va fi foarte greu să digere un asemenea bol imens și acum el zace, umflat ca o bășică, și-și așteaptă moartea în chinuri groaznice. În Europa de multă vreme se pedepsește prin justiție orice tratament inuman față de animalele domestice. Și cu toată iluminarea europeană, cu toate trotuarele și construcțiile europene, mai avem mult până vom reuși să ne lepădăm de prejudecățile noastre ancestrale. «Da, multe case în stil nou au început mai pretutindena să se clădească, însă prejudecățile tot cele vechi continuă să dăinuiască»

Și-apoi, casele sunt oare noi? Cel puțin despre scări nu se poate spune acest lucru. În repetate rânduri, am semnalat în coloanele iziarului nostru că în

cartierul Pe. Tersbunjsk. Aia storona, în casa negustorului Lukianov, treptele de lemn ale scării au putrezit de-a binelea, s-au prăbușit și prezintă o primejdie continuă pentru slujnica lui, Afimia Skapidarova, al cărei bărbat e plecat la oaste, nevoită deseori să care pe scară lemne sau căldări cu apă. Și iată că, în sfârșit, prezicerile noastre s-au adevărat: aseară, pe la opt și jumătate după-amiază, nevasta de ostaș Afimia Skapidarova s-a prăbușit cu un castron de supă în mână, alegându-se cu un picior fracturat. Nu știu dacă de data aceasta Lukianov va binevoi să-și repare scara (rusul e tare prin mintea lui cea de pe urmă!), fapt este că victima indolenței rusești a și fost transportată la spital. De asemenea, nu vom lănceta să susținem că portarii, care mătură no: roiul de pe trotuarele de lemn din cartierul Viborg, n-ar trebui să mâii'jească picioarele trecătorilor, ci să-l adune în grămezi cum se obișnuiește în Europa, atunci când se curăță cizmele etc... Etc..."

— Ce-o mai fi și asta? Am exclamat eu, uitându-mă cu nedumerire la Prohor Savici. Ce înseamnă toate acestea?

— Ce anume?

— Păi cum se poate una ca asta? Nu vezi că au luat-o razna, în loc să-l compătătimească pe Ivan Matveici, ei plâng de mila crocodilului.

— Și de ce? Până și un animal, un biet mamifer, este pentru ei demn de compătătime. Cu ce suntem mai prejos față de Europa? Or, se știe că acolo crocodilii sunt foarte prețuiți. Hâ, hâ, M!

Cu aceste vorbe, ciudatul Prohor Savici își vârî nasul în hârtoage își tăcu chitic.

Am băgat în buzunar Voios și Listok, am mai luat cu mine, ca să-l idistrez în seara aceea pe Ivan Matveici și alte câteva numere mti vechi din Izvestia și Voios, câte am putut găsi și cu toate că mai era încă mult până să se însereze, am șters-o de data aceasta ceva mai devreme de la serviciu ca să mă duc! În Pasaj și să văd măcar de departe ce se mai petrece pe acolo, să trag cu urechea la tot felul de păreri și comentarii. Presimțeam că acolo trebuie să fie o mare îmbulzeală și pentru orice eventualitate îmi îmfundai cu grijă obrazul în gulerul mantalei, fiindcă, nu știu de ce, simțeam un fel de jenă, ca să nu zic rușine – atât de puțin suntem obișnuiți noi, rușii, cu publicitatea. Dar îmi dau seama că n-ar fi cazul să-mi descriu propriile mele sentimente și senzații, cu totul prozaice, când este vorba de o întâmplare atât de remarcabilă și unică în felul său.

SFÂRȘIT